

„In asperis et prosperis” – amire a Kállay név kötelez

– utolsó interjú Kállay Kristóffal –

A Kállay család azon ősi magyar famíliák egyike, amelyek évszázadok óta részt vállaltak az ország sorsának alakításában, amint azt jelmondatuk hirdeti, „In asperis et prosperis”, vagyis jó- és balsorsban egyaránt. Tagjai között országgyűlési képviselőket, felsőházi tagokat, minisztereket találunk, és egy miniszterelnököt is. Kállay Miklós a második világháború legnehezebb éveiben, 1942. március 9-e és 1944. március 22-e között vezette a magyar kormányt.

Legidősebb fia, Kállay Kristóf tisztában volt családjá és saját kötelességeivel, és ennek megfelelően alakította életét. Diplomátának készült, Budapesten kívül Bécsben, Lille-ben, Párizsban, Genfben folytatott tanulmányokat. Az angliai kurzusok elvégzésére a háború kitörése miatt már nem kerülhetett sor. Pályáját a Magyar Királyi Külügyminisztérium sajtóosztályán kezdte meg, innen rendelte maga mellé édesapja miniszterelnöki titkárnak.

Kállay Kristóf a háború után Olaszországban telepedett le, ott nevelte fel két fiát. Sokoldalú tanulmányainak, nyelvismeretének és nem utolsósorban a család szabolcsi birtokain szerzett gazdálkodási ismereteinek köszönhetően az Európai Állattenyésztési Szövetség főtitkára és az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezési Szervezete (FAO) európai osztályának vezetője lett. Emellett továbbra is jelentős társadalmi feladatokat vállalt. Tagja volt a Máltai Lovagrendnek, 1957-től a rend szentszéki képviselőjén szolgált, 1983-tól pedig szentszéki nagykövete volt. 1956-ban komoly szerepet vállalt a Máltai Szeretetszolgálat ausztriai munkájának megszervezésében, a nyugatra menekülő magyarok segélyezésében. 1969-től a Magyar Máltai Lovagok szövetségének elnöke volt.

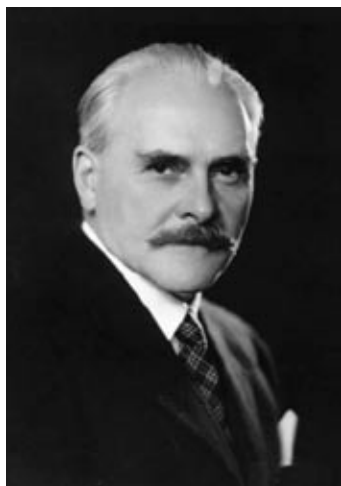
Audiencián II. János Pál pápánál

1995-ben telepedett haza feleségével együtt. Utolsó éveiben nagy gondot fordított a Kállay-örökség és a család hírnevének ápolására. A nyíregyházi Jósza András Múzeumban megalapította a Kállay-gyűjteményt. Rendbehozatta a család kállósejmi kápolnáját, amely egyben a família temetkezési helye is. 1993-ban itt helyezték el Kállay Miklós miniszterelnök hamvait, ide temették el 2000-ben Vásárhelyi Verát, Kállay Kristóf feleségét, s 2006. áprilisában ő maga is itt talált végső nyughelyet.

Kállay Kristóffal 2005 őszén találkoztam több ízben is, és igen mély benyomást gyakorolt rám. A gyönyörűen berendezett Szent István körüti lakásban kedves, idős úr fogadott, szemében fiatalos, huncut csillogás. A falon a házigazda vadászszennvedélyének áldozatai, szép trófeák sorakoztak. Igazi társasági ember volt, határ-időnaplója már jó pár hónapra előre tele programokkal, a családi hagyaték, a Kállay-gyűjtemény ügyeivel, találkozókkal az Európa-szerte széles baráti kör tagjaival.

Az itt közreadott interjú nem sokkal halála előtt készült.

– *Édesapját Horthy Miklós kormányzó 1942. március 9-én Magyarország miniszterelnökévé nevezte ki. Elmesélné röviden, hogyan került apja kapcsolatba a politikával, s miért döntött úgy a kormányzó, hogy őt kéri fel kormányalakításra egy ilyen kritikus időszakban?*

Kállay Miklós miniszterelnök

akkor tette meg a Magyar Királyi Öntözésügyi Hivatal vezetőjévé (ami neki való állás volt, az egész Tiszántúl öntözési- és vízproblémája az ő kezébe került). Gömbös halála után a kormányzó újra kérte apámat, hogy fogadjon el egy miniszteri tárcát, de ő nem volt rá hajlandó. 1942-ben aztán azzal fordult apámhoz, hogy vállalja el a miniszterelnökséget, de ő először ezt is visszautasította, csak később fogadta el.

– *S hogyan lett ön külügyminisztériumi tisztviselőből miniszterelnöki titkár?*

– Mindjárt a kinevezése után apám azt mondta, hívd fel a jelenlegi, Bárdossy-kormány összes tagját, s azoknak, akik magamfajta, nem nyilasok, nem szélsőjobboldaliak, mondd meg, hogy én lettem megbízva a miniszterelnökséggel, és nagyon szívesen látom őket az új kormányban. Akik pedig nem barátaink, azokat kérd meg, hogy jöjjenek el hozzám, mert őket nem akarom telefonon felkérni. El is jöttek, és mind szívesen elvállalták. Akkor apám arra kért, hívjam fel Bárdossy Lászlót. Bárdossy ekkorra már a

A fiatal Kállay Kristóf feleségével, Vásárhelyi Verával

– Apám Szabolcs vármegyében, Kisvárdán, majd Nagykállóban volt főszoigabíró. Utána lett Szabolcs vármegye főispánja, aztán kereskedelemügyi államtitkár. 1932-ben megalakult a Gömbös-kormány, és a kormányzó úr magához hívatta apámat, s megkérte, vállalja el a földművelésügyi tárcát, hogy szemmel tarthassa Gömbös Gyulát, aki túlságosan németbarát volt. Amikor Gömbös politikája szélsőségesé vált, apám természetesen kilépett a kormányból, s a kormányzó úr

kormányzó kérésére lemondott, és színlag szanatóriumba vonult. Fölhívtam a kórházat, de Bárdossy persze letagadtatta magát. Amikor ezt jelentettem az apámnak, ő azt mondta: „Azért vagy a titkárom, hogy találd meg!” Így tudtam meg, hogy miniszterelnöki titkár vagyok! Végül Bárdossy fogadott minket, és apám megkérte, vállalja a külügyminiszterséget, de ő azt mondta: „Miklós, nem vállalom. Te közismerten angol beállítottságú vagy, de az angolok téged sosem fognak felvenni a szekerekre, mert már régen eladtak minket a románoknak, cseheknek és szerbeknek, mert ők a Kisantant mellett vannak. Az angolok fognak nyerni, de semmi hasznunk nem lesz belőle.” Erre apám azt válaszolta, megérti, és elvállalja helyette. Így lett miniszterelnök és magyar királyi külügyminiszter. Én lettem a miniszterelnök személyi titkára, Fáy Halász Gida (évfolyamtársam és önkéntes társam, jó barátom) volt a külügyi titkára, Incze Péter pedig (aki Bárdossy titkára is volt, és erősen jobboldali) a parlamenti titkár. Nagy nehézség volt az, hogy apám a parlamenti képviselőkkel nem tudta megértetni magát, mert azok mind-mind meg voltak örülve a német győzelemért. Például volt egy gróf képviselő, aki füttyörészett, amikor apám a kormánypártban a bemutatkozó beszédét mondotta. Egy gróf képviselő, és füttyült! S az öklét rázta! Szóval sokan meg voltak örülve, azt hitték, hogy a németek megnyerik a háborút, apám nem magarázhatta, hogy már elvesztették...

– *Később milyen feladatokat látott el titkárként?*

– Én foglalkoztam a magyar ügyekkel. Mivel szabolcsi lett a miniszterelnök, egész Szabolcs megye rohant kérni, könyörögni, ezért-azért, ilyen kinevezés, olyan akármilyen. S akkor engem apám azzal bízott meg, hogy ezeket a személyi kéréseket kezeljem. Emellett én voltam az, aki apám megbízásából a kállósejéni birtok ügyeivel foglalkoztam. S énhozzám jöttek a szerencsétlen zsidók is segítséget kérni, mert már kezdték őket bántani. Aztán ott voltak a lengyel menekültek

Balatonbogláron, Varga Béla plébános foglalkozott velük. Én támogattam Varga Bélát, hogy ő segíthesse a lengyel, francia meg angol menekülteket és hadifoglyokat. A miniszterelnöknek volt egy személyi kasszája, abból tudtunk ilyen célokra pénzt kivenni, de csak nyugta ellenében! Ebből lett is baj a német megszállás idején, azon az éjszakán mást sem csináltunk, mint égettük ezeket a számlákat.

Aztán a megszállás alatt segítettem apámat biztonságba helyezni. Felhívtuk a különböző követségeket. A nunciatúra, a török, a portugál és a svéd követség volt semleges. Megbeszéltük, hogy a nunciatúrára hiába megy, a papoknak nincs fegyverük. A portugál követ Gábor Zsazsát rejtegette, apám pedig azt mondta, hogy vele nem akar bujdokolni. A svéd követről úgy tudtuk, hogy németbarát. Megegyeztünk tehát, hogy a török követségre megyünk. A kormányzó azt mondta, rendben van. Egy testőr altiszttel lekísértem apámat az autóhoz, átmásztunk mindenféle kerítéseken a virágházaknál. Apám magához vette a testőr revolverét, és elment a török követségre, senki se akadályozta meg.

– *És az ön sorsa hogy alakult? Úgy tudom, az is elég regényes volt a német megszállás alatt...*

– A német megszállás alatt elmentem a Dunántúlra, a nagynéném birtokára, Süttőre, a kiugrási kísérletig ott voltam a családommal. Biztosan emlékszem, szarvasbögés volt, én éppen jöttem az erdőből, ahol rálöttem egy szarvasbikára, amikor megláttam egy motorbiciklit, rajta egy testőr uniformisos katonával. András öcsém társa volt (ő Horthy testőrségében szolgált akkor a Várban). Azt mondta, Kállay főhadnagytól hozott egy levelet, s már gyűjtotta is meg az öngyújtót, mert az öcsém azt üzentte, hogy azonnal égessük el, amint elolvastam. Az volt a levélben, hogy „Kedves Kristóf, itt a Várban puccsra készülődnek, ami nem fog sikerülni, mert a tisztikar németbarát. Ha bejönnek a nyilasok a Várba, te leszel az első, akit el akarnak fogni, hogy ezzel apánkat kicsalogassák a török követségről, tehát próbálj megszökni, találj egy biztos menedékhelyet!” Közben nekem az volt a parancsom, hogy nem szabad elhagynom Süttőt. Mondtam Verának, most itt a pillanat, amikor el kell mennünk. Beültünk az autóba a gyerekekkel, a pesztonkával, s bementünk Pestre. Letettem a családom az anyósomnál a Károlyi utcában, én pedig elmentem a jezsuitákhoz, azoktól kértem menedéket.

Azonnal adtak nekem jezsuita öltözetet, gyönyörű fiatal szerzetes lettem... Ott laktam egy darabig, de egyre több zsidó kezdett jönni menedékért. Hát, mondom, itt nem lesz jó nekem, mert egyszer csak

Kállay Kristóf, a Máltai Lovagrend szentszéki nagykövete

a nyilasok rájönnek, hogy mennyi zsidó van itt, odajönnek, s akkor még boldogan engem is megfognak. Tehát elmentem onnan egy francia zárdába, ahol Kalmár Károly néven, kolozsvári menekült lelkészként bujkáltam. Papirom is volt a kolozsvári plébániáról. Kínos helyzetbe kerültem, mikor egyszer valaki kért, hogy gyóntassam meg. Szóval a zárdába mentem, de mit látok? Csupa német katona fekszik ott, hát, mondom, mi ez? Beugrattak engem? Kiderült, hogy ezek mind franciák, akiket a németek, mivel elzásziak voltak, besoroztak a német hadseregbe, de ők megszöktek. Amikor ezt megtudtam, jobbnak láttam elmenni onnan is. Az Almássy grófék lakásába mentem, mert a grófék kint maradtak a kastélyukban, a gyerekeiket pedig a pesti lakásukban hagyták, s engem kértek meg mint papot, hogy vigyázzak rájuk. Ott maradtam a családommal együtt, amíg az oroszok be nem jöttek.

– *Mikor hagyta el az országot?*

– 1946 májusában béreltem egy autót egy sofőrrel, aki abból élt, hogy embereket szöktetett ki Ausztriába. Albrecht főherceg birtokán volt az átjáró,

Vadászaton

A család kállósemjéni kápolnája

azt mondták, hogy ott magyar határőrök vannak, és keresztülengednek mindenkit. Valóban csak annyit mondtak, hogy menjünk a fenébe. Hát mentünk... Bécsben már előre lakást béreltem. Amikor megérkeztünk, a háziasszony seprűvel a kezében kizavart a lakásomból két orosz katonát. Az oroszoktól meleg ágyba belefektettem Verát a fiammal és a gyereklánnyal, Andris fiam teljesen vörös volt a poloskától.

Azután elmentem a különböző követségekre vízumot kérni, hogy az osztrák zónából átmehessek Innsbruckba, a francia zónába. Az apám akkor már Caprin volt, hozzá akartam eljutni. Az angolok azt mondták, hogy rendben van, de előtte ellenőrzik, hogy nem voltam-e náci, hat hét múlva jöjjenek vissza. De hát ki tart el addig engem Bécsben? Ugyanez a mese az amerikaiaknál. Ott álltam pár fillérrel a poloskás házban. Elmentem hát a harmadik hatalomhoz, a francia megbízotthoz. Ott egy ázsiai, ferde szemű franciát találtam. Kérdezi: „Á, maga Kállay Miklós fia? Hát ő nagy ember, rengeteg francia hadifoglyot segített meg.” Azt mondja, várjak. Kisvártatva visszajön, és kérdi: „Bridzsezik maga?” Mondom, igen. „Mert a főnökömnek hiányzik egy bridzspartnere délután.” Délután elmentem a bridzspartira, megismerkedtem a francia főnökkel, mikor lehúztunk egypár játékot, megkérdezte, „Maga tulajdonképpen miért van itt?” Elmondtam neki, hogy vízumra van szükségem, de az angolok és az amerikaiak azt mondták, hogy előtte meg kell nézniük, nem voltam-e náci. Erre azt mondja, „Idióták, mint mindig!” Hozta a pecsétet, és bepecsételte, hogy mehetek. Nyomban beültem a hálókocsiba a családdal, és elutaztunk Innsbruckba. Onnan András öcsém hölgyismerőse segített bennünket tovább, aki az ottani francia megbízott barátja volt, és így jutottunk el Caprira.

– *Az emigrációban mivel foglalkozott?*

– Alapítottam egy antikommunista szervezetet azokból a külföldiekből (csehek, románok, lengyelek, bolgárok stb.), akik ott éltek Rómában. „Internazionale della Libertà” volt a neve, én voltam az elnöke. Előadásokat tartottunk, hogy felvilágosítsuk az olaszokat országaink helyzetéről. Aztán az Európai Állattenyésztő Szövetség főtitkára lettem, majd később a FAO Európai Mezőgazdasági Osztályának helyettes főtitkára. Mikor a magyarok is bekerültek az ENSZ-be, azt mondták, hogy a Kállay persona non grata, és mindent elkövettek ellenem, gyakran kellemetlen helyzetbe hoztak. Ebből az állásból mentem nyugdíjba.

A gyerekeimet pedig elküldtem Svájcba. Korábban azt gondoltam, hazajövök, hogy a gyerekeimet magyarnak neveljem. De lassanként rájöttem, hogy ez itt már nem a mi Magyarországunk. Ez egy olyan Magyarország, amihez nekünk már semmi közünk, s ezért sajnos nem akarom, hogy a gyerekeim, unokáim hazajöjjenek. Ebben az országban nekünk már nincs helyünk. Én hazajöttem, mert amikor a feleségem beteg lett, megegyeztünk abban, hogy itt fogunk meghalni.

Dévényi Anna

(A cikk az MTA-TKI támogatásával készült)